

ЯК ДОСЯГТИ ТРИЄДИНОЇ МЕТИ УРОКУ ?

Характер освіти має бути розвивальним, особистісно орієнтованим. Завдання педагога при підготовці до уроку – постановка посиленої для досягнення учнями мети, що відображає пізнавальний, розвиваючий та виховуючий аспекти навчання.

А. Дістерверг стверджував: «Привчи його (учня) до того, щоб для нього було немислимо інакше, як власними силами щось засвоїти, щоб він самостійно думав, шукав, проявляв себе, розвиваючи свої сили, виробляв із себе людину».

Дані методичні рекомендації заключають в собі пояснення щодо сутності поняття триєдиної мети уроку, які розкривають кожен з аспектів постановки мети уроку та описують особливості її формулювання, також можуть бути використані педагогічними працівниками при підготовці до навчально-виробничого процесу.

Працюючи над розробкою моделей уроків, треба прагнути побудувати їх на оптимальному поєднанні традиційних, перевірених часом принципів дидактики, таких як науковість, відповідність віковим особливостям з інноваційними підходами особистісно орієнтованого навчання. Ознаки цих технологій:

- ✓ учень усвідомлює мету уроку як важливу особисто для себе;
- ✓ засвоєння знань відбувається переважно під час активної діяльності учнів;
- ✓ учень – особистість з власним досвідом, тому результативність навчання у значній мірі залежить від уміння використовувати індивідуальний досвід особистості;
- ✓ при застосуванні активних методів навчання важливою є стадія актуалізації знань окремого учня та групи в цілому;
- ✓ сучасний урок – це продуктивний урок, на якому учень відтворює набуті знання при опануванні нового змісту;
- ✓ ефективне навчання не може бути нудним;
- ✓ найважливішим джерелом мотивації є потреби та інтереси самих учнів.

Позитивне налаштування на урок значною мірою залежить від спланованої мети: «Що, навіщо, як ми будемо вивчати? Де можна використати ці знання?» Спостереження показують, що найбільший інтерес викликає пов'язування матеріалу з очевидними явищами або з таємницями буття. Тому раціональний вибір методів та їх застосування обумовлений конкретною метою.

*Мета уроку має бути: **навчальна** (освітня) – домогтися міцного засвоєння знань, формування практичних умінь і навичок з конкретного навчального матеріалу; **розвиваюча** – розвивати мовлення, пам'ять, увагу, уяву мислення, спостережливість, активність і самостійність учнів, прищепити їм способи пізнавальної діяльності; **виховна** – сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості кожного учня та вихованню колективу групи.*

Основа основ

Триєдина мета уроку (ТМУ) – це заздалегідь запрограмований педагогом результат його бінарних дій з учнями, який має бути досягнутий в кінці уроку.

Триєдина мета уроку – це складна розгорнута мета, що включає в себе, три аспекти: навчальний (пізнавальний), виховний і розвиваючий.

Мета уроку відображає той ключовий результат, до якого повинні прагнути педагог та учні, і якщо вона визначена неточно або педагог нечітко собі уявляє шляхи та способи її досягнення, то про ефективність уроку важко говорити.

Триєдина мета уроку – основа доцільно спрямованої діяльності на уроці не лише педагога, але й учнів, якоюсь мірою це пусковий механізм уроку. Вона визначає характер взаємодії педагога та учнів на уроці та реалізується не лише в педагогічній діяльності, але і в діяльності учнів та досягається лише у тому випадку, коли до цього прагнуть обидві сторони. Тому ТМУ у відповідній інтерпретації (лише пізнавальний і в окремих випадках

розвиваючий аспекти) повинна ставитися перед групою учнів лише в учнівському варіанті.

ТМУ – це той систематизуючий осередок, без якого урок ніколи не перетвориться на цілісну систему.

ТМУ носить дуже загальний характер. Вона не може бути досягнута сама по собі. Її обов'язково необхідно декомпонувати (розподілити) на цілі етапів, якщо урок чітко етапується, або на цілі навчально-виховних моментів, якщо логічна побудова уроку не пов'язана з його розчленовуванням на етапи. Іншими словами, йдеться про побудову «дерева цілей» уроку, де ТМУ буде «генеральною метою», а завдання навчально-виховних моментів - рубежами її досягнення.

Що ж є складовими ТМУ? Мета уроку триєдина та складається з трьох аспектів. Розглянемо кожен з них:

- НАВЧАЛЬНИЙ (пізнавальний) аспект ТМУ;
- РОЗВИВАЮЧИЙ аспект ТМУ;
- ВИХОВНИЙ аспект ТМУ.

Головні аспекти триєдиної мети уроку

Навчальний (пізнавальний) аспект ТМУ

Це основний аспект, що визначає триєдину мету уроку. Він складається з виконання наступних вимог:

1. Учити та навчити кожного учня самостійно здобувати знання. Учити чому-небудь інших – означає показати їм, що вони повинні робити, аби навчитися тому, чому їх учать!

2. Здійснювати виконання головних вимог до опанування знань: повноту, глибину, усвідомленість, систематичність, системність, гнучкість, глибину, оперативність, міцність.

3. Формувати точні навички, безпомилково виконувані дії, доведені через багатократне повторення до автоматизму.

4. Формувати вміння – поєднання знань і навичок, які забезпечують успішне виконання дій.

5. Формувати те, що учень повинен пізнати, уміти в результаті роботи на уроці.

Доцільно при плануванні навчальної (освітньої) мети уроку вказати, якого рівня якості знань, умінь і навичок учням пропонується досягти на даному уроці: репродуктивного, конструктивного або творчого.

При встановленні навчальної (освітньої) мети передбачається ретельний відбір навчального матеріалу та видів завдань і вправ з урахуванням рівнів підготовки учнів. Цілі, що ставляться перед учнями, повинні бути їм зрозумілими. Необхідно враховувати рівень сформованості знань, а також рівень сформованості спеціальних навчальних умінь, щоб поставлене завдання було успішно виконано учнями. На посиленість виконання завдань можуть впливати обсяг матеріалу, темп виконання завдань, відповідність рівня реальних умінь учнів тим, які необхідні для виконання завдань. Успішність досягнення поставленої цілі насамперед залежить від відповідності рівня готовності учнів виконати завдання заданого рівня складності.

Розвиваючий аспект ТМУ

Під *розвиваючим аспектом* розуміють тип навчання, в якому розвиток учня як особистості є прямою та основною метою. Особливості постановки розвиваючої мети: учень перетворюється на суб'єкт пізнавальної діяльності; розвивається на формуванні механізмів мислення, а не завантаженні пам'яті; пізнавальна діяльність учня опановується в єдність емпіричного та теоретичного пізнання; процес навчання будується на пріоритеті дедуктивного способу пізнання; основа процесу навчання – навчальна діяльність учнів у процесі виконання навчальних завдань.

Це найбільш важкий для педагога аспект мети при плануванні уроку. Він не завжди прагне формувати новий розвиваючий аспект мети до кожного уроку, забуваючи, що розвиток особистості відбувається набагато повільніше, ніж процес його навчання та виховання, що самостійність розвитку дуже відносна і, що він здійснюється значною мірою як результат правильно організованого навчання та виховання. Звідси витікає, що один і той же розвиваючий аспект мети уроку може бути сформульований для триєдиних цілей декількох уроків, а інколи і для уроків цілої теми або розділу.

Розвиваючий аспект складається з декількох блоків.

1. Розвиток мови

Збагачення і ускладнення словарного запасу; ускладнення смислової функції (нові знання приносять нові аспекти розуміння); посилення комунікативних властивостей мови (експресивність, виразність); опанування художніх образів.

Мовний розвиток – показник інтелектуального та загального розвитку учня.

2. Розвиток мислення

Дуже часто як розвиваючий аспект ТМУ виступає завдання вчити учнів мислити. Це прогресивна тенденція: знання можна забути, а уміння мислити назавжди залишається з людиною. Розвиваючи мету необхідно планувати конкретно:

- учити аналізувати;
- учити виділяти головне;
- учити порівнювати;
- учити будувати аналогії;
- узагальнювати та систематизувати;
- доводити та спростовувати;
- визначати та пояснювати поняття;
- ставити та вирішувати проблеми тощо .

Опанування цих методів і означає уміння мислити.

3. Розвиток сенсорної сфери

Тут йдеться про розвиток окоміру, орієнтування в просторі та в часі, точності та тонкості розрізнення кольорів та відтінків, світла і тіні, форми, звуків тощо.

4. Розвиток рухової сфери

Передбачає: опанування моторики дрібних м'язів, умінням управляти своїми руховими діями, розвивати рухову вправність, співрозмірність рухів тощо.

Виховний аспект ТМУ

На сучасному етапі розвитку освіти особливо актуальним є принцип гармонійного розвитку особистості. Тому при плануванні уроків необхідно концентрувати увагу на виховних можливостях навчання, для чого необхідно реалізовувати такі задачі:

- ставити виховну мету на кожному занятті;
- використовувати зміст заняття з виховною метою;
- цілеспрямовано формувати узагальнені прийоми розумової діяльності учнів;
- формувати навички раціональної організації навчальної праці;
- формувати зацікавленість до вивчення предмету;
- формувати уміння користуватися набутими знаннями та розширювати їх під час самостійного вивчення;
- прищеплювати любов до праці, почуття відповідальності за результати власної діяльності та поведінки, організованість та дисципліну, навички якісного виконання робіт, ефективного використання навчального часу, цілеспрямованість у досягненні поставленої мети;
- виховувати культуру усної та писемної мови;
- виховувати технологічну культуру тощо.

Виховна мета уроку повинна забезпечувати можливість учнів проявити себе як особистість, гармонійно та всебічно розвинути соціально, удосконалити здібності, сформувані пізнавальні мотиви як домінуючі в навчальній діяльності. Особлива увага повинна бути спрямована на надання учням можливості здійснювати самостійну дослідницьку діяльність творчого характеру та навчатися основам самоорганізації.

Така організація навчального процесу забезпечує формування в учнів позитивних рис характеру (доброзичливості, толерантності, колективізму, активності, працьовитості тощо), вольових якостей тощо. По-справжньому, розвиваюче навчання не може бути невиховуючим. «Учити та виховувати – як «блискавка» на куртіці: обидві сторони затягуються одночасно та дуже міцно неквапливим рухом замку – творчої думки. Ось ця сполучна думка і є головною на уроці».

Урок володіє можливостями впливати на становлення дуже багатьох якостей особистості учнів. Виховний аспект повинен передбачати використання змісту навчального матеріалу, методів навчання, форм організації пізнавальної діяльності в їх взаємодії для здійснення формування та розвитку етичних, трудових, естетичних, патріотичних, екологічних та інших якостей учня. Він має бути направлений на виховання відношення до загальнолюдських цінностей, високого почуття громадянського обов'язку.

При втіленні виховної мети уроку організовується цілеспрямоване формування відношення учнів до різних явищ довколишнього життя, з якими учень зустрічається на уроці. Коло цих стосунків досить широке. Тому виховна мета уроку охоплюватиме одночасно цілий ряд стосунків. Але ці стосунки досить непостійні: з уроку в урок, маючи на увазі одну виховну мету, педагог ставить різні виховні завдання. А оскільки становлення відношення не відбувається водночас на одному уроці та для його формування необхідний час, увага педагога до виховної мети й її завдань має бути незгасаючою та постійною.

З якими ж *етичним об'єктами* вступають учні у взаємодію на уроці?

Перш за все - це *«інші люди»*. Всі етичні якості, що відображають відношення до іншої людини, повинні цілеспрямовано формуватися та розвиватися педагогом на уроці незалежно від його наочної приналежності. Відношення до «інших людей» виявляється через гуманність, товариство, доброту, делікатність, ввічливість, скромність, дисциплінованість, відповідальність, чесність. Інтегральною по відношенню до всіх останніх якостей є гуманність. Формування гуманних стосунків на уроці – одне з головних завдань педагога.

Другим етичним об'єктом є відношення учня до самого себе, формування *«Я»*. Відношення до самого себе виявляється в таких якостях, як гордість та скромність, вимогливість до себе, відчуття власної гідності, дисциплінованість, охайність, сумлінність, відповідальність та чесність.

Третій об'єкт – *суспільство та колектив*. Відношення учня до них виявляється у таких якостях, як почуття обов'язку, відповідальність, працьовитість, сумлінність, чесність – все це проявляє стосунки учнів до колективу, до своєї групи.

Дбайливе відношення до майна училища та навчальних посібників, максимальна працездатність на уроці – в цьому учень проявляє себе як член суспільства.

Відношення учня до праці характеризується такими якостями: відповідальне виконання домашніх завдань, підготовка свого робочого місця, дисциплінованість та зібраність, чесність та старанність. Все це підвладно впливу педагога на уроці.